

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างมากเพราะทรงถือว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตมนุษย์” ดังจะเห็นได้จากพระบรมราโชวาทที่พระราชทานแก่คณะครูและนักเรียน ณ ศาสดาศิลปศาสตร์ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน พ.ศ. 2518 รวมทั้งที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2519 มีความตามลำดับดังนี้ (สำนักข่าวเจ้าพระยา, ม.ป.ป.)

“...การศึกษาเป็นปัจจัยในการสร้างและพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ และคุณธรรมของบุคคล...”

“...การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ ให้เป็นทรัพยากรทางปัญญาที่มีค่าของชาติ...”

“...งานด้านการศึกษาเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของชาติเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ระเบียบบ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตก ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจจะเอาตัวไม่รอด ปราบกฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการจัดการศึกษาด้วยอย่างแน่นอน เราต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น...”

และจากพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาสดาศิลปศาสตร์ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2546 (เครือข่ายกาญจนาภิเษก, ม.ป.ป.) ความว่า

“... ในการปราบความจนนั้น ก็มี เรียกว่าต้องพัฒนาอาชีพ ความเป็นอยู่ของประชาชน คืออาชีพไม่ใช่เพียงแต่ปลูกผัก ถั่ว ปลูกงาให้หลานเฝ้า แต่ว่าเป็นเรื่องของให้ความอยู่ดี กินดี ความรู้ การศึกษา กล่าวคือ ต้องช่วยให้การศึกษาดีขึ้น เพราะว่าถ้าการศึกษาไม่ดี คนไม่สามารถที่จะทำงาน

การศึกษาต้องได้ทุกระดับ ถ้าพูดถึงระดับสูง หมายความว่า นักวิทยาศาสตร์ชั้นสูง ถ้าไม่มีการเรียน
ชั้นประถม ชั้นอนุบาล ไม่มีทางที่จะให้คนไทยขึ้นไปเรียนในชั้นสูง หรือเรียนชั้นสูง เรียนไม่ดี ซึ่ง
เดี๋ยวนี้ก็ยังไม่ดี เพราะว่าชั้นสูงนั้น ต้องมีรากฐานจากชั้นต่ำ ถ้าชั้นต่ำไม่ดี เรียนชั้นสูงต่างๆ ไม่รู้เรื่อง
เมื่อไม่รู้เรื่อง ก็จะทำอะไรที่น่ากลัว...”

จากพระบรมราโชวาทและกระแสพระราชดำรัสที่อัญเชิญมานี้ แสดงให้เห็นถึง
พระราชดำริที่เล็งเห็นความสำคัญของการศึกษา ทั้งยังพระราชทานพระราชดำริให้เห็นว่า
ประเทศชาติจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้ ก็ด้วยการพัฒนาบุคคลของชาติให้มีคุณภาพโดยการให้
การศึกษา การศึกษาที่ดีนั้นต้องดีและมีคุณภาพในทุกระดับตั้งแต่ระดับล่างถึงระดับสูง ถ้าการศึกษา
ตั้งแต่ระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาไม่ดีพอแล้ว ระดับอื่นก็จะไม่ดีตามไปด้วย
ฉะนั้นเรื่องของคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจึงต้องรองรับกันไปตั้งแต่ระดับล่างสุดถึงระดับ
สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาของไทย

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพนั้นจะต้องเป็นการศึกษาเพื่อทำให้ศักยภาพที่มี
อยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ทำให้คนรู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่ม
สร้างสรรค์ รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว
มีคุณธรรมจริยธรรม รู้จักพึ่งตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข (สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 1) และเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาใน
ปัจจุบันคือการนำระบบการประกันคุณภาพการศึกษามาใช้ ทั้งนี้เพราะเชื่อว่าจะเป็นการทำให้
การดำเนินงานของสถานศึกษาสอดคล้องกับเป้าหมาย หลักการจัดการศึกษา และความต้องการ
ของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีการตรวจสอบ ตรวจสอบ และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
สม่ำเสมอ สถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญต่อเรื่องคุณภาพ การที่สถานศึกษาต้องให้ความสำคัญ
เชื่อมั่นต่อสังคมว่าจะจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ได้กลายเป็นหลักประกันว่าผู้รับบริการจะได้รับ
สิ่งที่ดีที่สุดในมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งก็คือการประกันคุณภาพการศึกษานั้นเอง (Cheng, 1996 อ้างถึง
ใน เกื้อจกน ก เอื้อวงศ์, 2546, หน้า 2)

และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไข
เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (สำนักนายกรัฐมนตรีย, 254, หน้า 28) ได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับคุณภาพของ
การศึกษาในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการ
ประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ อันประกอบด้วย ระบบ
การประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้น
สังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกัน
คุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดย

จะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปิดเผยต่อสาธารณชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกและการพัฒนาสังคมไทยให้ยั่งยืนสืบไป นอกจากนี้ในมาตรา 49 กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องได้รับการประเมินภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 5 ปี และต้องเสนอผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน สถานศึกษาจึงต้องพัฒนาการจัดการศึกษาของตนและแสดงภาระความรับผิดชอบให้ประจักษ์แก่สังคมว่า สถานศึกษามีประสิทธิผลใน 2 ประเด็นหลัก คือ 1) ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะและคุณสมบัติตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง และ 2) สถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุผลตามเป้าหมายอย่างแท้จริง (สำนักงานทดสอบทางการศึกษา, 2542, หน้า 2)

ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้จัดทำระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อนำมาใช้สำหรับสถานศึกษาในสังกัดของตน เป็นเหตุให้สถานศึกษาทุกสังกัดต่างเริ่มมีความเข้าใจและมีความตื่นตัวที่จะดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามข้อกำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมากขึ้น สำหรับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่ในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อยกระดับและขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมาย ประชากรวัยแรงงานทั่วประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ด้อยโอกาส และผู้ยากไร้ ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ บทบาทภารกิจดังกล่าวมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเป้าหมายให้มีความรู้ ความสามารถทัดเทียมกับการศึกษาในรูปแบบอื่น และเครื่องมือสำคัญที่จะนำสถานศึกษาสู่ระดับมาตรฐาน คือ การประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินคุณภาพภายนอก ดังนั้นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงได้กำหนดแนวทางในการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา เพื่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ตอบสนองแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเตรียมการและรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก มาตั้งแต่ปี 2543 (ปาน กิมปี, 2547, หน้า 2) ในระยะแรกได้เริ่มดำเนินการตามนโยบาย โดยจัดให้มีกิจกรรมหลายประการเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน มีการเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ด้วยการจัดประชุม อบรม สัมมนา จัดทำเอกสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์มาโดยตลอด และในปี 2550 กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้มาตรฐานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อใช้เป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาและประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน 28 ตัวบ่งชี้ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน/ผู้รับบริการ

มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย ต่อมาในปี 2551 เมื่อสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ประกาศมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอกการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอและเขต สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงได้ปรับมาตรฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในให้สอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก มีจำนวน 6 มาตรฐาน 22 ตัวบ่งชี้ ซึ่งสถานศึกษาจะต้องใช้มาตรฐานและตัวบ่งชี้ดังกล่าวเป็นเป้าหมายเชิงคุณภาพในการดำเนินงานของสถานศึกษา และใช้เป็นเครื่องมือในการกำกับ ตรวจสอบ ทบทวนการดำเนินงานเป็นระยะๆ

จากผลการประเมินคุณภาพภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ปีงบประมาณ 2551 จำนวน 100 สถานศึกษาและปีงบประมาณ 2552 เบื้องต้นในช่วงแรก 204 สถานศึกษานั้น พบว่ามาตรฐานที่ใช้ประเมินภายนอก มาตรฐานที่ 2 การศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน มีผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นผลการประเมินสะท้อนให้เห็นว่า ผลการจัดการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานยังไม่เป็นที่น่าพอใจ (ปาน กิมปี, 2552) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเร่งรัดพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษาเพื่อหาแนวทางหรือวิธีการในการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาจะสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานหลายประการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยมีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ที่เป็นตัวผลักดันให้การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่มุ่งหวังไว้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษานอกระบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป และผู้วิจัยเลือกศึกษากับสถานศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพราะสถานศึกษาเหล่านี้มีกลุ่มเป้าหมายประชาชนผู้รับบริการการศึกษานอกระบบ โรงเรียนในสังกัดเมือง ที่มีความหลากหลายของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เด็กและเยาวชนที่ต้องออกจากในระบบโรงเรียน กลุ่มผู้ใช้แรงงานในสถานประกอบการ กลุ่มทหารประจำการ กลุ่มคนพิการ กลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษา ฯลฯ ดังนั้นในการจัดการศึกษาจึงต้องมีรูปแบบการจัดที่เหมาะสมและในขณะเดียวกันสถานศึกษาจะต้องดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาให้ได้มาตรฐาน เพื่อตอบคำถามต่อสังคมและชุมชนได้ว่า การศึกษาที่สถานศึกษาจัดนั้นมีคุณภาพและมีมาตรฐาน การศึกษาถึงผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในและปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการ

ดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร
3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในกับผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร
4. ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

สมมุติฐานของการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงตั้งสมมุติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร
2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในมีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กรุงเทพมหานคร ได้กำหนดประเด็นเนื้อหาที่จะทำการศึกษา ดังนี้

1.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยนำแนวคิดของ เก็จกนก เอื้อวงศ์ (2546, หน้า 5) มาเป็นแนวทางในการวิจัย ซึ่งแบ่งกลุ่มปัจจัยออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.1.1 ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

1.1.1.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

1.1.1.2 ปัจจัยด้านงบประมาณ

1.1.1.3 ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์

1.1.1.4 ปัจจัยด้านสภาพทางกายภาพ

1.1.1.5 ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ

1.1.1.6 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ

1.1.1.7 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ

1.1.2 ปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย

1.1.2.1 ปัจจัยด้านด้านสังคม

1.1.2.2 ปัจจัยด้านด้านเศรษฐกิจ

1.1.2.3 ปัจจัยด้านด้านการเมือง

1.1.2.4 ปัจจัยด้านด้านเทคโนโลยี

1.2 ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ตามรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ในปีงบประมาณ 2552 ตามกรอบมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต จำนวน 6 มาตรฐาน (22 ตัวบ่งชี้) ดังนี้ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2551)

มาตรฐานที่ 1 ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์และ

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

มาตรฐานที่ 2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ

มาตรฐานที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนา

อาชีพทักษะชีวิตและพัฒนาสังคมและชุมชน

มาตรฐานที่ 4 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย

มาตรฐานที่ 5 การบริหารจัดการ

มาตรฐานที่ 6 การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร จำนวน 50 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลคือ คณะกรรมการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นประธานคณะกรรมการ และครูผู้สอนที่ทำหน้าที่เป็นกรรมการประกันคุณภาพ จำนวน 579 คน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร, 2552)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545 หน้า 40-44) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้สถานศึกษาจำนวน 44 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลคือ คณะกรรมการประกันคุณภาพของสถานศึกษา ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่ประธานคณะกรรมการประกันคุณภาพ จำนวน 44 คน และครูผู้สอนในสถานศึกษาทุกคนเป็นกรรมการประกันคุณภาพ โดยครูผู้สอนที่เป็นกรรมการประกันคุณภาพ สถานศึกษาละ 4 คน รวมกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลจำนวน 220 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาตัวแปรตามรายละเอียดดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำแนกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

3.1.1 ปัจจัยภายใน ได้แก่

3.1.1.1 ปัจจัยด้านบุคลากร

3.1.1.2 ปัจจัยด้านงบประมาณ

3.1.1.3 ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์

- 3.1.1.4 ปัจจัยด้านสภาพทางกายภาพ
- 3.1.1.5 ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ
- 3.1.1.6 ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ
- 3.1.1.7 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ
- 3.1.2 ปัจจัยภายนอก ได้แก่
 - 3.1.2.1 ปัจจัยด้านด้านสังคม
 - 3.1.2.2 ปัจจัยด้านด้านเศรษฐกิจ
 - 3.1.2.3 ปัจจัยด้านด้านการเมือง
 - 3.1.2.4 ปัจจัยด้านด้านเทคโนโลยี

3.2 ตัวแปรตาม คือ ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ตามรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) ในปีงบประมาณ 2552 ตามกรอบมาตรฐาน ตัวบ่งชี้ การประเมินคุณภาพการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต จำนวน 6 มาตรฐาน (22 ตัวบ่งชี้) ดังนี้

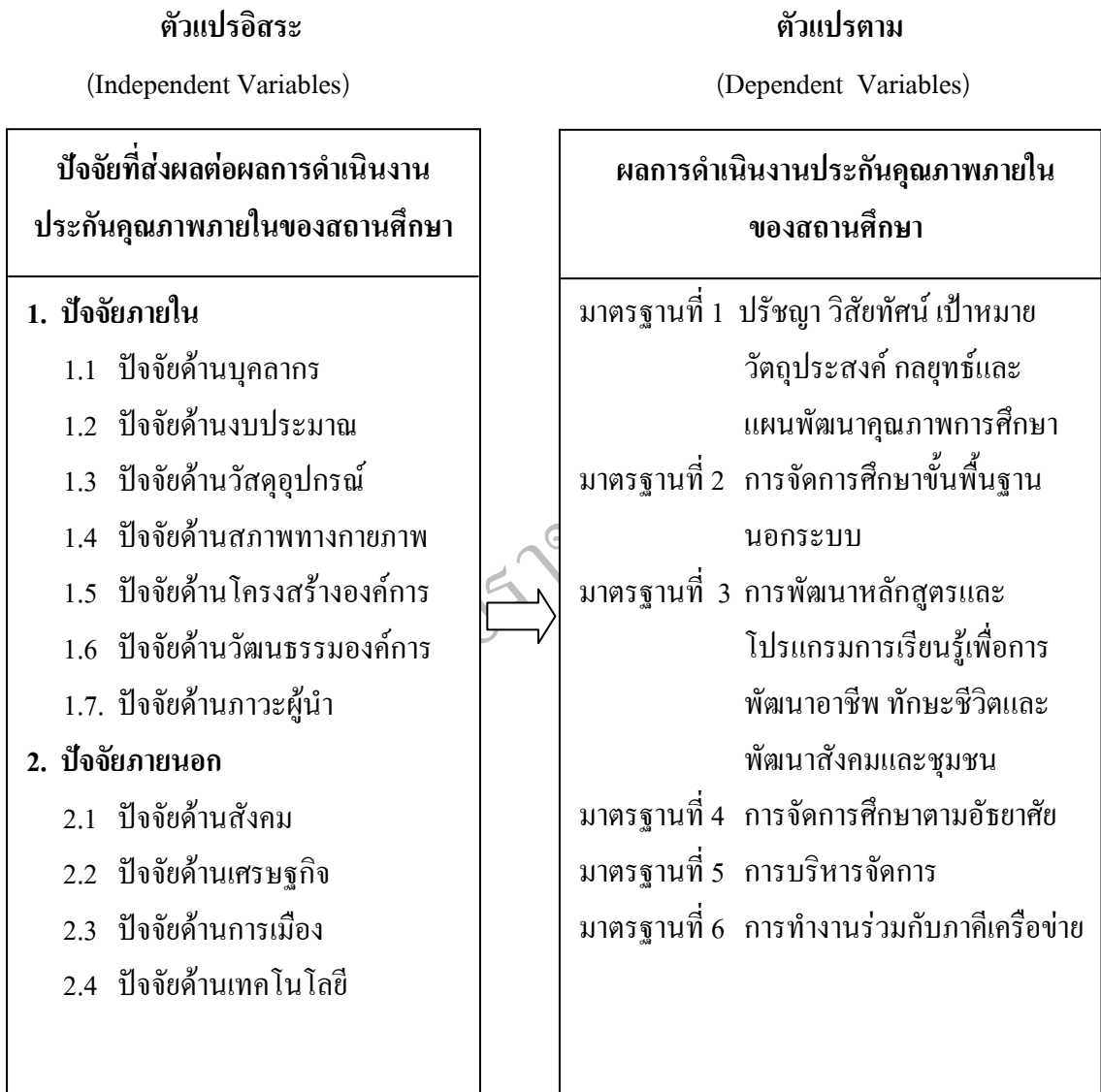
- มาตรฐานที่ 1 ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- มาตรฐานที่ 2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ
- มาตรฐานที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพทักษะชีวิตและพัฒนาสังคมและชุมชน
- มาตรฐานที่ 4 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย
- มาตรฐานที่ 5 การบริหารจัดการ
- มาตรฐานที่ 6 การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย

4. ด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการวิจัย ดำเนินการระหว่างปีการศึกษา 2552

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดในการวิจัย แสดงไว้ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

นิยามศัพท์เฉพาะ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ส่วนราชการหนึ่งในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 เดิมคือกรมการศึกษานอกโรงเรียน ต่อมาได้ปรับเปลี่ยนเป็นสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน และเป็นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในปัจจุบัน มีชื่อย่อว่า “สำนักงาน กศน.”

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร หมายถึง หน่วยงานทางการศึกษาหลักที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ให้กับประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีชื่อย่อว่า “สำนักงาน กศน.กทม.”

สถานศึกษา หมายถึง ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต ทั้ง 50 เขต ในกรุงเทพมหานคร เขตละ 1 แห่ง เรียกชื่อย่อว่า “กศน.เขต...” ซึ่งเป็นสถานศึกษาในสังกัดของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร

คณะกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต ประกอบด้วย ผู้บริหารซึ่งทำหน้าที่เป็นประธาน และครูและบุคลากรในสถานศึกษาทุกคนเป็นกรรมการประกันคุณภาพการศึกษา

ผู้บริหาร หมายถึง ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต ซึ่งทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการประกันคุณภาพของสถานศึกษา

ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครู พนักงานราชการ ครูประจำกลุ่ม ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต ซึ่งเป็นกรรมการประกันคุณภาพของสถานศึกษา

ผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน หมายถึง ระดับคุณภาพของผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ตามรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ในปีงบประมาณ 2552 ประกอบด้วย 6 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์และแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา หมายถึง สถานศึกษามีปรัชญา วิสัยทัศน์ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ การดำเนินงานสอดคล้องกัน แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี ครอบคลุมทุกพันธกิจ การกำกับ ติดตามการดำเนินงานเป็นไปตามแผนและนำผลไปใช้ในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 2 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนอกระบบ หมายถึง สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา สื่อและแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณภาพสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามหลักการจัดการศึกษานอกระบบ ผู้สำเร็จการศึกษานอกระบบมีความรู้ความสามารถ

มาตรฐานที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรและโปรแกรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพทักษะชีวิตและพัฒนาสังคมและชุมชน หมายถึง สถานศึกษามีการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น สื่อและแหล่งเรียนรู้สอดคล้องกับหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้ ครูและบุคลากรมีความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร ผู้เรียน/ผู้รับบริการมีคุณภาพ มีคุณลักษณะที่เหมาะสม

มาตรฐานที่ 4 การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง สถานศึกษามีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีคุณภาพ

มาตรฐานที่ 5 การบริหารจัดการ หมายถึง สถานศึกษามีการพัฒนากุณภาพอย่างมีคุณภาพ การจัดระบบข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการ ผู้บริหารมีสมรรถนะในการบริหารองค์การ การบริหารจัดการมีคุณภาพ มีระบบประกันคุณภาพภายใน

มาตรฐานที่ 6 การทำงานร่วมกับภาคีเครือข่าย สถานศึกษามีภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และสนับสนุนให้ภาคีเครือข่ายจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน หมายถึง เหตุหรือการกระทำหรือสิ่งต่างๆ ที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาในสังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร ซึ่งอาจจะเป็นแรงผลักดันให้ประสบผลสำเร็จบรรลุตามเป้าหมาย หรือเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ซึ่งครอบคลุมกลุ่มปัจจัย 2 กลุ่ม คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก

ปัจจัยภายใน หมายถึง เหตุหรือการกระทำหรือสิ่งสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ทำให้การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านโครงสร้างองค์การ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านภาวะผู้นำ

ปัจจัยด้านบุคลากร หมายถึง ความเพียงพอ และคุณลักษณะของบุคลากร ความรู้ความสามารถในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทักษะที่ดีต่อการเรียนรู้ การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ขวัญและกำลังใจ และความรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

ปัจจัยด้านงบประมาณ หมายถึง ความเพียงพอในการได้รับการจัดสรรงบประมาณ การใช้จ่ายงบประมาณ จุดเน้นในการจัดสรรงบประมาณ และแหล่งที่มาของงบประมาณ

ปัจจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ หมายถึง ความเหมาะสมและความเพียงพอของวัสดุอุปกรณ์ การใช้วัสดุอุปกรณ์สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของสถานศึกษา การดูแลรักษาวัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม

ปัจจัยด้านสภาพทางกายภาพ หมายถึง คุณลักษณะทางกายภาพของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น ความเพียงพอของอาคารสถานที่ภายในสถานศึกษา แหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาที่นำมาจัดกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนบรรยากาศและสภาพแวดล้อมอื่นๆ ภายในสถานศึกษา

ปัจจัยด้านโครงสร้างองค์การ หมายถึง ลักษณะโครงสร้างองค์การ บทบาทและอำนาจหน้าที่ และระบบการติดต่อสื่อสารภายในองค์การ

ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ หมายถึง แบบแผนการดำเนินชีวิต แบบแผนการปฏิบัติงาน ค่านิยม ความคิด ความเชื่อของบุคลากรในองค์การ บรรยากาศและความสัมพันธ์ของบุคลากรในสถานศึกษา

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ หมายถึง บทบาทผู้นำ คุณลักษณะผู้นำ แบบภาวะผู้นำ พฤติกรรมผู้นำ

ปัจจัยภายนอก หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลกระทบต่อการทำงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา ได้แก่ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านเทคโนโลยี

ปัจจัยด้านสังคม หมายถึง สภาพทางสังคมของชุมชน ค่านิยมและทัศนคติของชุมชนต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ความพร้อมของชุมชนในการเข้ามามีส่วนร่วม และการสนับสนุนของชุมชน

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ หมายถึง สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน และงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนของรัฐ

ปัจจัยด้านการเมือง หมายถึง กฎหมายที่กำหนดให้สถานศึกษาดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษานโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัด

ปัจจัยด้านเทคโนโลยี หมายถึง รูปแบบหรือแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการจัดทำระบบข้อมูลและสารสนเทศ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การพัฒนารูปแบบ วิธีการหรือเทคนิคการสอนใหม่ๆ

ปัจจัยที่มีอิทธิพล หมายถึง ความสามารถของปัจจัยที่เป็นสาเหตุก่อให้เกิดค่าของผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เพื่อเป็นข้อมูลให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดได้ทราบภาพรวมของผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน ระดับของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน
2. สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดได้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและปรับปรุงการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยกรุงเทพมหานคร สามารถนำข้อค้นพบไปเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางในการสนับสนุนส่งเสริมสถานศึกษาในสังกัดให้สามารถดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาได้ประสบผลสำเร็จ

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี